

Річард Бартон Метісон. НАТИСНІТЬ КНОПКУ

Пакет лежав просто біля дверей — картонна коробка, на якій від руки були написані їхні прізвища та адреса: "Містеру та місіс Льюїс, 217Е. Тридцять сьома вулиця, Нью-Йорк, 10016". В середині виявилася маленька дерев'яна коробочка з єдиною кнопкою, закритою скляним ковпачком. Норма спробувала зняти ковпачок, але він не піддавався. До денця коробочки липкою стрічкою був прикріплений складений аркуш паперу: "Містер Стюарт заїде до вас о 20.00".

Норма перечитала записку, відклала її вбік і, посміхаючись, пішла на кухню готувати салат.

Дзвінок у двері пролунав рівно о восьмій.

— Я відчиню! — крикнула Норма з кухні. Артур читав у вітальні.

В коридорі стояв невисокий чоловік.

— Місіс Льюїс? — чомпо довідався він. — Я містер Стюарт.

— Ага... — Норма ледве стримала усмішку. Тепер вона була впевнена, що це рекламний трюк торговця.

— Дозвольте увійти? — запитав містер Стюарт.

— Я зараз зайнята. Тож, вибачте, просто винесу вам вашу...

— Ви не хочете дізнатися, що це?

Норма мовчки повернулася.

— Це може виявитися вигідним...

— У грошовому плані? — виклично запитала вона.

Містер Стюарт кивнув.

— Саме так.

Норма нахмурилася.

— Що ви продаєте?

— Я нічого не продаю, — відповів він.

З вітальні вийшов Артур.

— Якесь непорозуміння?

Містер Стюарт відрекомендувався.

— А-а, ця штуковина... — Артур кивнув у бік вітальні і посміхнувся. — Що це взагалі таке?

— Я спробую пояснити, — сказав містер Стюарт. — Дозвольте увійти.

Артур поглянув на Норму.

— Як знаєш, — сказала вона.

Він завагався.

— Ну що ж, заходьте.

Вони пройшли до вітальні. Містер Стюарт сів у крісло і витягнув із внутрішньої кишені маленький запечатаний конверт.

— Тут всередині ключ до ковпачка, що закриває кнопку, — пояснив він і поклав конверт на журнальний столик. — Кнопка з'єднана із дзвоником у нашій конторі.

— Для чого? — запитав Артур.

— Якщо ви натиснете кнопку, — сказав містер Стюарт, — десь у світі помре незнайома вам людина і ви отримаєте 50 тисяч доларів.

Норма вирячилась на відвідувача широко відкритими очима. Той посміхався.

— Про що ви кажете? — спантеличено запитан Артур. Містер Стюарт був здивований.

— Таж я щойно пояснив.

— Це що, жарт?

— Які тут жарти? Абсолютно серйозна пропозиція

— Кого ви представляєте? — перебила Норма.

Містер Стюарт збентежився.

— Боюсь, що я не зможу відповісти на це запитання. Але все одно, запевняю вас, що наша організація дуже могутня.

— По-моєму, вам краще піти,— заявив Артур, підводячись.

Містер Стюарт устав з крісла.

— Будь ласка.

— І захопіть вашу кнопку.

— А може, подумаєте день чи два?

Артур узяв коробку та конверт і вклав їх у руки містера Стюарта. Потім вийшов у передпокій й відчинив навстіж двері.

— Я залишу свою картку.— Містер Стюарт поклав на столик біля дверей візитну картку і пішов.

Артур розірвав її навпіл і кинув на стіл.

— Як, по-твоєму, що все це означає? — запитала здивована Норма.

— Мені плювати.

Вона спробувала усміхнутись, але не змогла.

— І нітрішки не цікаво?..

Потім Артур почав читати, а Норма повернулася на кухню і скінчила мити посуд.

— Чому ти відмовляєшся говорити про це? — запитала Норма.

Не припиняючи чистити зуби, Артур підвів очі й подивився на її відображення у дзеркалі ванни.

— Хіба тебе це не інтригує?

— Мене це ображає,— сказав Артур.

— Я розумію, але...— Норма продовжувала накручувати волосся на бігуді,— але й інтригує?..

— Ти думаєш, це жарт? — запитала вона уже в спальні.

— Якщо жарт, то дурний.

Норма сіла на ліжко і скинула капці.

— Можливо, це психологи проводять якісь дослідження.

Артур стенив плечима.

— Можливо.

— Ти не хотів би дізнатися?

Він похитав головою.

— Але чому?

— Тому, що це аморально.

Норма залізла від ковдру. Артур вимкнув світло і нахилився поцілувати її.

— Добраніч...

Норма зімкнула повіки. "50 тисяч доларів",— подумала вона.

Вранці, виходячи з квартири. Норма помітила на столі шматочки розірваної картки. Скоряючись раптовому потягу, вона кинула їх у свою сумочку.

Під час перерви вона склеїла картку скотчем. Там були надруковані тільки ім'я містера Стюарта та номер телефону.

Рівно о п'ятій вона набрала номер.

— Слухаю,— пролунав голос містера Стюарта.

Норма ледве не повісила трубку, але стримала себе.

— Це місіс Льюїс.

— Слухаю вас, місіс Льюїс.— Містер Стюарт, здавалося, був задоволений.

— Мені цікаво.

— Природна

— Звичайно, я не вірю жодному слову.

— О, це чистісінька правда,— сказав містер Стюарт.

— Як би там не було...— Норма проковтнула клубок у горлі.— Коли ви казали, що хтось у світі помре, що ви мали на увазі?

— Саме те, що казав. Це може виявитися хто завгодно. Ми гарантуємо лише, що ви не знали цієї людини. І, безперечно, вам не доведеться бачити її смерть.

— За п'ятдесят тисяч доларів?

— Цілком правильно.

Вона глузливо гмикнула.

— Чортівня якась...

— Але все одно, така наша пропозиція,— сказав містер Стюарт.— Занести вам прилад?

— Звичайно, ні! — Норма з обуренням кинула трубку.

Пакет лежав біля дверей. Норма побачила його, як тільки вийшла з ліфта. "Яке нахабство! — подумала вона.— Я просто не візьму його". Вона зайшла в квартиру і почала готувати обід. Потім вийшла за двері, підхопила пакет і віднесла його на кухню, залишивши на столі.

Норма сиділа у вітальні, попиваючи коктейль і дивлячись у вікно. Незабаром вона пішла на кухню перевертати котлети і поклала пакет у нижню шухляду шафи. Вранці вона його викине.

— Можливо, забавляється якийсь ексцентричний мільйонер,— сказала вона.

Артур відірвався від обіду.

— Я тебе не розумію.

Вони їли мовчки. Несподівано Норма відклала виделку.

— А що, коли це серйозно?

— Ну то й що тоді? — Він недовіжливо стеноу плечима.— Що б ти хотіла — повернути цей прилад і натиснути кнопку? Вбити когось?

На обличчі Норми з'явилася відраза.

— Так уже й убити...

— А що ж це, по-твоєму?

— Але ж ми навіть не знаємо тієї людини.

Артур був приголомшений.

— Ти це серйозно?

— Ну а якщо це який-небудь старий китайський селянин за двісті тисяч миль звідсіля? Якийсь хворий туземець у Конго?

— А якщо це якесь маля з Пенсильванії? — заперечив Артур.— Гарненьке дівча з сусідньої вулиці?

— Ти навмисне все ускладнюєш.

— Яка різниця, хто помре? — продовжував Артур.— Все одно це вбивство.

— Значить, навіть якщо це хтось, кого ти ніколи в житті не бачив,— наполягала Норма,— хтось, про чию смерть ти навіть не дізнаєшся, ти все одно не натиснеш кнопку?

Артур вражено втупився.

— Ти хочеш сказати, що ти натиснеш?

— П'ятдесят тисяч доларів.

— При чому тут...

— П'ЯТДЕСЯТ ТИСЯЧ ДОЛАРИВ, Артуре,— перебила Норма.— Ми змогли б дозволити собі подорож до Європи, про яку завжди мріяли.

— Нормо, ні.

— Ми змогли би купити той котедж...

— Нормо, ні.— Його обличчя побіліло.— Ради Бога, перестань.

Норма стенула плечима.

— Як знаєш.

Вона встала раніше, ніж звичайна щоб приготувати на сніданок Артурові оладки, яйця й бекон.

— З якої нагоди? — з посмішкою запитав Артур.

— Без нагоди.— Норма образилася.— Просто так.

— Прекрасно. Мені дуже приємно.

Вона наповнила його чашку.

— Хотіла показати тобі, що я не егоїстка.

— А хіба я казав це?

— Ну,— вона невизначено махнула рукою,— вчора ввечері...

Артур мовчав.

— Наша розмова про кнопку,— нагадала Норма.— Я думаю, що ти неправильно зрозумів мене.

— В якому плані? — запитав він настороженим голосом.

— Ти вирішив,— вона зробила жест рукою,— що я думаю тільки про себе...

— А-а...

— Та ось, ні. Коли я говорила про Європу, про котедж...

— Нормо, чому це тебе так хвилює?

— Я тільки намагаюся пояснити,— вона судорожно зітхнула,— що думала про НАС. Щоб МИ поїздили по Європі. Щоб МИ купили котедж. Щоб у НАС була краща квартира, кращі меблі, кращий одяг. Щоб МИ, зрештою, дозволили собі дитину, між іншим.

— У нас буде дитина.

— Коли?

Він подивився на неї з тривогою.

— Нормо...

— КОЛИ?

— Ти що, серйозно? — Він знітився.— Серйозно стверджуєш-

— Я стверджую, то це якісь дослідження! — обірвала вона.— Що вони хочуть вияснити, як вчинить середня людина за таких обставин! Що вони просто ГОВОРЯТЬ, що хтось умре, щоб вивчити нашу реакцію! Ти ж не думаєш, що вони дійсно когось уб'ють?!

Артур не відповів; руки його тремтіли. Через деякий час він підвівся й пішов.

Норма лишилася за столом, відчужено дивлячись на каву. Промайнула думка: "Я спізнюсь на роботу..." Вона стенула плечима. Ну то й що? Вона взагалі повинна бути вдома, а не стовбичити в конторі...

Прибираючи посуд, вона раптом зупинилась, витерла руки й дістала з нижньої шухляди пакет. Норма поклатла коробочку на стіл, дістала з конверта ключ і скинула ковпачок. Довгенько вона сиділа, дивлячись на кнопку. Як дивно... ну що ж у ній особливого?

Норма простягла руку й натиснула кнопку. "Заради НАС",— роздратовано подумала вона.

Що ж ТЕПЕР ВІДБУВАЄТЬСЯ? На мить її захлеснула хвиля жаху. Хвиля швидко відринула. Норма зневажливо усміхнулася. Безглуздо — так багато уваги приділяти якійсь дрібниці.

Вона жбурнула коробочку, ковпачок і ключ в кошик для сміття і пішла одягатися.

Норма смажила на вечерю відбивні, коли задзвонив телефон. Вона поставила склянку з мартіні на стіл і взяла трубку.

— Алло?

— Місіс Льюїс?

— Так.

— Вас турбують з лікарні "Легокс хілл".

Норма слухала, начебто у напівсні. В товкучці Артур упав з платформи прямо під поїзд метро. Нещасний випадок.

Повісивши трубку, вона згадала, що Артур застрахував своє життя на 25 тисяч доларів, з подвійною компенсацією...

НІ. Ледве звівшись на ноги, Норма побрела на кухню й дістала з кошика коробочку з кнопкою. Жодних цвяхів чи шурупів... Взагалі незрозуміла як вона була зібрана.

Несподівано Норма почала стукати нею по краю раковини, б'ючи все дужче й дужче, поки дерево не тріснуло. В середині нічого не виявилось — ні транзисторів, ні дротів... Коробка була порожньою.

Норма здригнулася, коли задзвонив телефон. Ледь тримаючись на ногах, вона пройшла у вітальню і взяла трубку. Пролунав голос містера Стюарта.

— Ви казали, що я не буду знати того, хто помре!

— Моя дорога місіс Льюїс,— сказав містер Стюарт.— Невже ви насправді думаєте, що знали свого чоловіка?

Переклад: Василя Біленка

ТЕСТ

Увечері, напередодні тесту, Лес у їдальні екзаменував батька; Джим з Томмі спали на другому поверсі, а Террі, з байдужим виглядом сидячи у сусідній кімнаті, шила: голка ритмічно снувала туди-сюди.

Том Паркер сидів, ніби кілок проковтнув, його тонкі, вкриті сіткою вен руки були зсунуті на столі, а водянисті блакитні очі пильно вдивлялися в синові губи.

Йому виповнилося вісімдесят років, і нинішній тест був четвертим у його житті.

- Так, - сказав Лес, заглядаючи в тест, надісланий доктором Треском. - Повторюй за мною такі поєднання цифр...

- Поєднання цифр, - пробурмотів за сином Том, немов спробував вловити зміст сказаного. Але слова вже не сприймалися ним блискавично, а, здавалося, огортали клітини його мозку, як комахи – ліниву тварину.

- Ну ж бо, починай.

Лес втомлено зітхнув:

- Вісім - п'ять - одинадцять - шість...

Старі губи заворушилися, механізм мозку Тома почав повільно приходити в рух.

- Вісім... П'ять... - бляклі очі повільно примружилися. - Одинадцять - шість, - з полегшенням видихнув Том і гордо випростався.

«Добре, - подумав він, - дуже добре». - Він стиснув губи, руки його побіліли від напруження. Білі руки на білій скатертині.

- Ну, - промовив він роздратовано. - Продовжуй.

- Я вже дав тобі іншу комбінацію. Повторюю її знову.

Том подався трохи вперед, весь перетворившись на слух.

- Дев'ять - два - шістнадцять - сім - три, - сказав Лес.

Том напружено прокашлявся.

- Говори повільніше, - попросив він сина.

- Батьку, але ж екзаменатор читатиме набагато швидше, ніж я.

- Я добре знаю це, - перебив Том сухо, - добре знаю. Однак я хочу нагадати тобі, що це ще не тест. Це репетиція для перевірки.

Лес знизав плечима і знову заглянув у тест.

- Дев'ять – два – шістнадцять – сім - три, - промовив він повільно.

- Дев'ять - два - шість - сім...

- Шістнадцять – сім, батьку.

- Я так і промовив.

- Ти сказав «шість», тату.

- Мені краще знати, що я сказав!

- Ну добре, тату.

- Ти збираєшся читати далі чи ні?

Лес знову прочитав стовпець і, слухаючи, як затинається батько, намагаючись повторити його, поглянув на Террі.

Вона шила, байдужа, відчужена від усього, що відбувається. Вона вимкнула радіо, і він знав, що тепер вона чує бурмотіння старого.

«Ну, добре, - говорив їй подумки Лес. - Добре, я знаю, що він старий і нікчемний. Так невже ти хочеш, щоб я сказав йому це? Ми обоє – і ти, і я - знаємо, що він не пройде тесту. Так дозволь мені трохи полицемірити. Вирок буде винесено завтра. Не змушуй мене виносити його зараз і розбивати серце старого».

- Правильно, чи не так? - почув Лес переможний голос батька і перевів погляд на його зморшкувате обличчя.

- Так, правильно, - квапливо згодився він.

Він відчув себе зрадником, коли побачив слабку посмішку, що майнула в куточках батькових губ.

- Давай перейдемо до чогось іншого, - почув він батькові слова.

«Що ж буде для нього легшим?» - думав Лес, зневажаючи себе за ці думки.

- Ну, давай же, Леслі, - стримано сказав батько. – У нас немає часу.

Лес узяв до рук олівець із прив'язаною до нього ниткою і окреслив на чистому аркуші паперу двосантиметрове коло. Потім простягнув олівець батькові.

- Триматимеш олівець прямо над колом три хвилини, - сказав він і несподівано злякався, що вибрав таке важке випробування. Адже він знав, як тремтіли за їжею руки його батька і з якими труднощами той справлявся з гудзиками та гачками свого одягу.

Том затамував подих і схилився над аркушем, намагаючись утримати олівець над колом. Лес помітив, як батько сперся на лікоть, що суворо забороняється під час тесту, але нічого не сказав. Обличчя батька було мертвотно-блідим, і Лес виразно бачив під шкірою червоні лінії розірваних судин.

«Вісімдесят років, - подумав він. - Що відчуває людина, коли їй вісімдесят?»

Він знову глянув на Террі. Їхні погляди зустрілися. Потім вона знову взялася за шиття.

- Мені здається, три хвилини вже минули, - напружено сказав Том.

- Півтори хвилини, тату.

- Дивись на годинник, - обурено сказав батько (олівець тим часом розгойдувався поза колом). - Це як-не-як тест, а не вечірка.

Лес пильно вдивлявся у тремтливий олівець, відчуваючи свою повну безпорадність і добре розуміючи, що все - лише обман, і не в їхніх силах врятувати життя батькові. «Принаймні, - думав він, - іспит не прийматимуть сини та дочки, які свого часу голосували за прийняття закону». Принаймні йому не доведеться поставити чорне тавро «Непридатний».

Олівець хитнувся, вийшов за межі кола і знову повернувся у нього після того, як Том пересунув руку.

- Годинник відстає! - з раптовою люттю вигукнув батько.

Лес подивився на годинник: дві з половиною хвилини.

- Три хвилини, - сказав він.

Том роздратовано відкинув олівець убік.

- Дурний тест... - його голос пролунав похмуро. - Він нічого не доводить.

- Батьку, може, ми пройдемося фінансовими?..

- Це що, наступний розділ тесту?

- Так, - збрехав Лес, чудово знаючи, що очі батька не бачили майже нічого, хоча Том ніколи б не зізнався, що йому потрібні окуляри.

- Утім, зачекай, ми пропустили одне запитання, - додав він, сподіваючись, що батько впорається хоч із цим. – Треба лише назвати точний час.

- От ще дурість, - пробурмотів Том.

Роздратований, він перегнувся через стіл і взяв годинник:

- 10.15, - зневажливо промовив він.

- Але зараз 11.15, тату!

Майже секунду батько сидів з таким виразом обличчя, ніби отримав ляпас. Потім він знову взяв годинник і витріщився на нього. Губи його повільно ворушились, і у Леса з'явилося кошмарне передчуття, що Том наполягатиме на своєму.

- Ну, так це саме те, що я мав на увазі, - різко кинув Том. - Просто неправильно висловився. Кожен дурень бачить, що годинник показує 11.15. Звичайно, 11.15... Ну і годинник. Цифри дуже вже близько розташовані. Давно пора викинути. Ось...

Том поліз у кишеню жилета і витяг золотий годинник з кришкою.

- Ось це справжній годинник! - сказав він з гордістю. – Показує час вже... шістдесят років.

Він жбурнув годинник Леса на стіл, і скельце тріснуло.

- Ну ось, бачиш, - швидко промовив Том, намагаючись приховати своє збентеження. - Він же ні на що не придатний.

Він уникав погляду Леса. Губи старого стислися, коли він відкрив кришку свого годинника і глянув на портрет Мері, золотоволосої та прекрасної Мері тридцяти років.

«Господи, - думав він, - як добре, що їй не довелося проходити через ці прокляті тести, хоч у цьому їй пощастило». - Том ніколи не думав, що настане така мить, коли він зрозуміє, що випадкова смерть Мері у віці п'ятидесяти семи років була незвичайною удачею ... Але вона померла ще до введення тестів.

- Залиш мені свій годинник, - сердито сказав він синові. - Завтра ти його отримаєш із ціленьким... е-е-е... склом.

Потім Том відповідав на запитання на кшталт: «Скільки четвертаків у п'яти доларах?» і «Якщо я витратив зі свого долара тридцять шість центів, скільки я маю?»

На ці запитання треба було відповідати письмово, Лес лише контролював час. Все здавалося нормальним і буденним: вони з батьком сиділи вдвох за столом, а Террі в'язала. У хаті було тихо та затишно.

І це було найстрашнішим.

Життя текло своїм ладом. Ніхто не говорив про смерть. Держава направляла повістки, і той, хто не проходив тесту, прибував на спеціальну державну дільницю, де йому робили ін'єкцію. Закон виконувався, смертність знаходилася на постійному рівні, проблеми перенаселення не існувало. Все робилося згідно з законом, без побивань і сліз.

Але ж убивали людей, яких ще хтось любив.

- Не дивися весь час на годинник, - сказав батько.

- Але, тату, екзаменатори стежитимуть за часом.

- На те вони екзаменатори, - огризнувся Том. - Ти ж не екзаменатор.

- Я намагаюся допомогти тобі...
- Так допомагай, а не сиди, дивлячись на годинник.
- Це твій тест, зрештою, не мій, - фарба гніву залила щоки Леса.
- Мій тест, так, це мій тест! - несподівано вибухнув батько. – Ви всі турбуєтесь про це, правда? Ви всі, всі...

- Тату, ти не повинен кричати.
- Я й не кричу.
- Батьку, діти сплять, - несподівано втрутилася Террі.
- А мені начхати...

Том зненацька замовк і відхилився назад на спинку стільця. Олівець непомітно випав з його рук і покотився по скатертині. Він сидів тремтячи, його запалі груди важко здіймалися і опускалися, а руки на колінах мимоволі сіпалися.

- Я не прошу багато, - бурмотів про себе Том. – Не прошу в житті багато.
- Вони ще вимагатимуть, щоб ти написав ім'я та адресу, - сказав Лес, згадавши, як пишався Том своїм почерком.

«Я обдурю їх», - думав Том, у той час як олівець рухався по паперу твердо і впевнено.

«Містер Томас Паркер, - написав він, - 2719, Брайтон Стріт, Блертаун, Нью-Йорк».

- Не забудь число, - додав Лес.

Старий написав: «17 січня 2003 року», - і раптом відчув, як крижаний холод пронизав все його тіло.

Завтра тест.

Вони лежали зовсім поруч і не спали. Роздягаючись, вони перекинулися кількома словами, а коли Лес нахилився, щоб поцілувати дружину на ніч, вона пробурмотіла щось невиразне.

Несподівано для себе самого Лес пошкодував, що раніше не підписав «вимогу про вилучення Тома». Для блага їхніх дітей та їх самих потрібно було неодмінно позбутися Тома. Але як обернути це бажання на слова і не відчувати, що ти – вбивця! Ти не можеш сказати: «Я сподіваюся, що старий згине, я сподіваюся, що вони вб'ють його». А все інше, що ти скажеш, буде лише лицемірством.

«Медичні терміни, - думав він, - діаграми, що показують, як знижується рівень життя, погіршення здоров'я людей і голод - ось якими аргументами вони оперували, щоб протягнути закон. Це була явна, безпідставна брехня. Закон же був прийнятий лише тому, що люди - молоді та середнього віку - хотіли, щоб їхні батьки і матері не втручалися в їхнє особисте життя, не заважали їм жити, як заманеться».

- Лесе, а раптом він пройде тест? - спитала Террі. - Лесе?

- Я не знаю, люба, - відповів він нарешті.

У темряві її голос був твердий і різкий. То був голос людини, що втратила терпіння.

- Ти маєш знати.

Він стомлено повернув до неї голову.

- Люба, не треба. Будь ласка.

- Лесе, якщо він пройде випробування, це означає ще п'ять років. Ще п'ять років, Лесе. Ти розумієш, що це означає?

- Дорога, він не може пройти його.

- А якщо пройде?

- Террі, він не відповів на добрі три чверті моїх запитань. Він майже зовсім оглух, його очі погані, серце нікудишнє, у нього артрит... - Його кулак безпорадно вдавлювався в ліжку. - Він ніколи не пройде огляд, - сказав він, внутрішньо стиснувшись.

Якби він тільки міг забути минуле і сприймати батька таким, яким він був зараз: безпорадним і настирливим старим, що руйнує їхнє життя. Але ж неможливо забути, як він любив і поважав свого батька, важко викинути з голови їхні спільні подорожі, риболовлю, довгі відверті розмови ночами та багато іншого, що пов'язувало його з батьком.

Ось чому йому завжди бракувало мужності написати заяву. Форму було просто заповнити, дуже просто, набагато простіше, ніж чекати на чергове тестування п'ять довгих років. Але це означало просто відмахнутися від батька, просити уряд звільнити їх від його, як від марного мотлоху. Він ніколи не міг наважитися на це.

І все ж його батькові вісімдесят років, і, незважаючи на чудове виховання в дусі християнських заповідей, обоє вони - Террі і він - шалено бояться, що старий Том пройде випробування і житиме з ними ще п'ять років, тинятиметься по дому, скасовуватиме накази, дані дітям, ламатиме меблі, намагатиметься допомогти, але тільки заважатиме і перетворюватиме життя на шалену нервозність.

Шість годин ранку. Лес міг не вставати до восьми, але йому хотілося провести батька. Він вибрався з ліжка і тихо одягнувся, намагаючись не розбудити Террі, але вона таки прокинулася.

- Я встану і приготую тобі сніданок, - сказала вона.

- Нічого, нічого, - сказав Лес. - Залишайся в ліжку.

- Ти не хочеш, щоб я встала?

- Не турбуйся, люба. Я хочу, щоби ти відпочивала.

Вона знов лягла і відвернулася так, щоб Лес не міг бачити її лиця. Вона й сама не знала, чому вона плаче: чи то через тест, чи то через те, що Лес не хотів її зустрічі з батьком. Але зупинити сльози вона не могла. Їй вдалося лише стримувати себе доти, доки Лес не вийшов зі спальні.

Потім її плечі здригнулися, і ридання прорвали греблю, яку вона в собі спорудила.

Двері до кімнати батька були відчинені. Він зазирнув усередину і побачив Тома. Том сидів на ліжку і зашнуровував туфлі. Його скрючені пальці тремтіли, шарячи по шнурках.

- Усе гаразд, тату? - Запитав Лес.

Батько здивовано підвів голову:

- Чого це ти так рано встав?

- Я думав, ми поснідаємо разом, - сказав Лес.

Секунду вони мовчки дивилися один на одного. Потім батько знову взявся за туфлі.

- Не треба.

- А мені таки здається, що не завадило б поснідати.

- Леслі! Сподіваюся, ти не забув про годинник? – спитав батько. - Я віднесу його до ювеліра, і той вставить нове скло.

- Але, тату, це лише старий годинник, - спробував сперечатися Лес. - Він не вартий і п'яти центів.

Якийсь час батько дивився просто в очі Лесу і потім несподівано, ніби згадавши щось, почав зав'язувати туфлі.

- Гаразд, тату. Я покладу його на кухонний стіл.

Лес постояв хвилинку, дивлячись на сиве волосся батька і його худі тремтячі руки. Потім він вийшов.

Годинник все ще лежав на обідньому столі, і Лес переніс його на кухню. Мабуть, старий всю ніч думав про нього, інакше він би нізащо не згадав про годинник зараз.

Лес налив у кавник холодної води і натиснув кнопку для автоматичного приготування двох порцій яєчні з шинкою. Потім він наповнив дві склянки апельсиновим соком і сів за стіл.

За п'ятнадцять хвилин його батько спустився вниз. На ньому був темно-синій костюм, черевики ретельно вичищені, нігті акуратно обрізані, волосся ретельно пригладжене. Він виглядав дуже охайним і... старим. Він узяв кавник.

- Сідай, тату, - сказав Лес. - Я наллю тобі кави.

- Я не такий безпорадний, як ти гадаєш, - відповів батько. - Залишайся за столом.

Лес спробував посміхнутися.

- Я приготував для нас яєчню з шинкою, - сказав він.

- Я не голодний, - відповів батько.

- Батьку, ти маєш добре поснідати.

- Я ніколи ситно не снідав, - різко кинув батько, - це шкідливо для шлунку.

Лес заплющив очі на секунду, і на його обличчі промайнув вираз повного розпачу.

«Навіщо я піднявся? - убито думав він. - Ми ж весь час сперечаємося один з одним. Але ні, ні, я буду бадьорим, чого б мені це не вартувало».

- Добре спав уночі, тату? – спитав він.

- Звісно, спав усю ніч, - відповів батько. – Я завжди добре сплю. Невже ти думаєш, що я не спав через...

Він несподівано замовк і обернувся до Леса.

- Дай годинник, - сказав він.

Лес важко зітхнув і подав батькові годинник. Той взяв його і секунду уважно вивчав. Губи його ворушились.

- Гидотна робота, - сказав він. - Гидота. - Він обережно поклав годинник у бокову кишеню піджака. - Я принесу тобі ціле скло, - пробурчав він. – Те, що не розбивається.

Лес кивнув:

- Це буде чудово, батьку.

Кава була готова, і Том розлив її в чашки. Лес підвівся і вимкнув автоматичний нагрівач. Тепер йому хотілося яєчні з шинкою.

Він сидів за столом навпроти батька і відчував, як кава живильним струменем вливається в горло. Кава була жахливою, але він знав, що ніщо в світі не буде смакувати йому цього ранку.

- Коли тобі треба там бути? - порушив він мовчання.

- О дев'ятій, - відповів Том.

- Ти все ще не хочеш, щоб я підкинув тебе туди?

- Що ти, не треба, - сказав батько таким тоном, ніби заспокоював набридливу дитину. - Підземка цілком надійна, і я буду там вчасно.

Мовчання знову нависло над ними за ті довгі хвилини, поки Том повільно й розмірено пив каву.

Лес нервово стиснув губи і, щоб приховати їх тремтіння, затулив рот чашкою.

«Говоримо, - думав він, - говоримо про машини і про підземки, про розклад іспитів, тоді як обидва знаємо, що сьогодні Том може бути засуджений до смерті».

Він даремно встав. Набагато краще було б прокинутися та виявити, що батько вже пішов. Він хотів, щоб це сталося одразу. Він хотів прокинутися вранці і побачити, що кімната батька порожня, два костюми зникли і зникли чорні туфлі, шкарпетки, підв'язки, підтяжки, приладдя для гоління - всі ці безмовні свідчення життя.

Батько підвівся з-за столу.

- Я йду, - сказав він.

Очі Леса знайшли стінний годинник.

- Але зараз тільки без чверті сім, - насилу видавив він. - Тобі ж треба...

- Я хочу бути там раніше, - твердо сказав батько. - Ніколи не любив спізнюватися.

- Але, Боже мій, до міста добиратися від сили годину, - чинив опір Лес, відчуваючи неприємне поколювання в животі. - Ще рано, тату.

- Все одно.

- Але ж ти нічого не з'їв.

- Я ніколи ситно не снідав, - почав Том. - Це шкідливо...

Лес далі не слухав - це були улюблені слова батька про необхідність мати тверді життєві звички, про те, що шкідливо і корисно для травлення... Він відчував, що жахіття охоплює його з голови до ніг, і йому хотілося підхопитися, обійняти старого і сказати йому, щоб той не думав про тест, тому що це не має значення, тому що вони люблять його і будуть про нього турбуватися.

Але він мовчав. Він не зміг вимовити слова, навіть коли батько біля кухонних дверей обернувся і сказав:

- Побачимося ввечері, Леслі. - Голос був навмисне байдужий, і, щоб досягти цього, йому, мабуть, довелося напружити свої останні сили.

Двері зачинилися, і вітерець, що досяг Лесового обличчя, здавалося, дістав до самого серця.

Несподівано схлипнувши, він схопився і кинувся навздогін за батьком. Коли він відчинив двері з кухні, старий був ще близько.

- Батьку!

Том зупинився і здивовано обернувся. Лес йшов через їдальню і чув, як кроки карбувалися в його мозку - один, два, три, чотири, п'ять... Він зупинився перед батьком і видавив на обличчі тремтячу усмішку.

- Бажаю удачі, батьку, - сказав він. - Я... побачу тебе увечері. - Він мало не сказав: я думатиму про тебе - але не зміг.

Батько ледь нахилив голову і кивнув, як це роблять під час зустрічі малознайомі люди.

Лес не міг піти на роботу. Він подзвонив і назвався хворим. Террі не зреагувала на те, що він залишився вдома. Вона поводитися так, ніби для нього було цілком природним сидіти вдома.

Цілісінький день він провів у гаражі, починаючи і відразу кидаючи різні справи.

О п'ятій він пройшов на кухню і випив пива, поки Террі готувала вечерю. Він нічого не казав. Він ходив по кімнаті туди-сюди, кидаючи зрідка погляд на затягнуте хмарами небо. Ранок пах дощем.

- Цікаво, де він, - нарешті порушив він мовчання, повертаючись до кухні.

- Повернеться, - сказала Террі, і на мить йому здалося, що в її голосі промайнула обурення.

Проте він знав, що це йому тільки здалося.

Він прийняв душ і переодягнувся. Була за двадцять шоста. Діти повернулися з прогулянки, і зараз уся родина вечеряла. Лес помітив місце, призначене для батька, і подумав, що Террі зробила це, щоб догодити йому.

Але шматок не ліз йому в горло. Він продовжував розрізати м'ясо на все дрібніші шматки і намазував масло на картоплю. Але не їв.

- Батьку, якщо дід не пройде іспит, у нього буде місяць у запасі, чи не так?

Лес відчув, як напружилися його м'язи, і дивився на старшого сина... «У нього буде місяць у запасі, чи не так?»

- Ти про що? - спитав він.

- Я в книгах прочитав, що людям похилого віку після провалу на тесті дозволяється жити ще місяць. Це правда?

- Ні, - втрутився Томмі. - Бабуся Гаррі Сенкса отримала повістку за два тижні.

- Звідки ти знаєш? - спитав Джим свого дев'ятирічного брата. - Ти що, бачив її?

- Ні, не бачив, але Гаррі мені сам про це сказав.

- Замовкніть!

Діти глянули на біле обличчя батька.

- Не будемо говорити про це, - сказав він.

«Смерть діда для них нічого не значить, - думав з гіркотою Лес, - зовсім нічого». Він проковтнув клубок, що підступив до горла, і спробував вгамувати напругу, яка охопила його. «А чому це має хвилювати їх? - говорив він самому собі. - Час переживати для них ще не настав. То навіщо ж змушувати їх думати про це? Цей час незабаром прийде і до них».

У десять хвилин на сьому грюкнули входні двері. Лес схопився так різко, що перекинув келих.

- Лесе, не треба, - швидко сказала Террі.

І він знав, що вона має рацію. Батькові не сподобалося б, якби він кинувся до нього просто з кухні з розпитуваннями.

Він знов сів за стіл і подивився на їжу, до якої ледь торкнувся. Його серце сильно билось.

Він тримав вилку затерпими пальцями і чув, як батько минув коридор перед їдальнею і почав підніматися вгору по сходах. Він глянув на Террі, вона здригнулася. Потім він почув, як нагорі зачинилися двері до спальні батька.

Скориставшись тим, що Террі стала подавати пиріг, Лес вийшов із-за столу. Він був уже біля сходів, коли відчинилися кухонні двері.

- Лесе, чи не краще нам залишити його одного?

- Але, люба, я...

- Лесе, якби він пройшов тест, він би заглянув у кухню і сказав би нам про це. Якби він пройшов, він...

Її голос урвався, і її пересмикнуло, коли вона побачила погляд Леса. Лише стукіт крапель дощу по склу порушував гнітюче мовчання.

Вони довго дивилися один на одного. Потім Лес сказав:

- Я піднімуся.

- Лесе!

- Я не скажу нічого, що засмутило б його, - сказав він.

Вони знову подивилися один на одного, і він почав підніматися сходами.

Підбадьорюючи себе, Лес хвилинку постояв перед дверима. «Я не засмучу його, думав він. - Не засмучу».

Він обережно постукав і подумав, що робить помилку. «Можливо, справді краще залишити старого в спокої», - розгублено думав Лес. І знову постукав у двері.

Він почув шелест на ліжку і звук кроків.

— Хто там? - спитав Том.

Лес затамував подих:

- Це я, тату.

- Що ти хочеш?

— Я хочу поговорити з тобою.

Мовчання.

- Добре, - нарешті промовив Том.

Лес чув, як той ішов кімнатою. Потім долинув шелест паперу і звук ящика бюро, що закривається.

Нарешті двері відчинилися.

На Томі поверх одягу був накинутий червоний халат, і він лише змінив туфлі на шльопанці.

- Дозволь мені увійти, батьку? - тихо спитав Лес.

Здавалося, батько розмірковує. Потім він сказав:

- Заходь.

Але це не було запрошенням і прозвучало так, ніби він хотів сказати: «Це твоя хата, і я не можу не впустити тебе».

Лес увійшов і мовчки стояв посеред кімнати.

Вони довго дивилися один на одного, мов незнайомі люди, не кажучи ні слова. Кожен чекав, що розпочне інший. «Як пройшов тест?» - чув Лес слова, що повторювалися в його мозку. «Як пройшов тест?" Він не міг вимовити жодного слова. «Як пройшов...»

- Мені здається, ти хочеш знати, що... сталося, - сказав батько. Було видно, що він намагається говорити спокійно.

- Так, - сказав Лес. Він схаменувся. - Так, - повторив він і зачекав на відповідь.

Старий Том підвів голову і з викликом подивився на сина.

- Я НЕ ХОДИВ, - сказав він. - У мене не було жодного наміру йти туди, - поспішав продовжити батько. - Жодного наміру проходити через всю цю нісенітницю. Огляди, розумові випробування, складання кубиків на дошці і... Бог знає, що ще. Жодного наміру!

Він зупинився і сердито глянув на сина, ніби чекаючи, що він наважиться сказати батькові, що той вчинив неправильно.

Але Лес не міг сказати нічого.

Пройшло багато часу. Лес відкашлявся і спробував знайти слова для своїх думок.

- Що ти... збираєшся робити?

- Не турбуйся, не турбуйся, - сказав батько, і відчувалося, що він був вдячний синові за це запитання. - Не турбуйся про свого батька. Він сам про себе подбає. - Не хвилюйся, - тепер батько говорив майже м'яко. - Не тобі хвилюватись через це. Це тепер не твоя проблема.

«Але ж і моя теж!» - Лес виразно почув ці свої слова, але не вимовив їх. Щось у старому зупинило його, щось дуже владне й обурене, чого, як він знав, не повинен був торкатися.

- Я хочу відпочити, - почув він голос Тома і відчув, ніби йому потрапили прямо в сонячне сплетіння.

«Я хочу відпочити, хочу відпочити», - ці слова гучною луною відбивалися в довгих коридорах його свідомості. «Відпочити, відпочити»...

Він пішов до дверей, обернувся і подивився на батька.

- До побачення. - Фраза застрягла у нього в горлі.

Тоді його батько посміхнувся і сказав:

- Добраніч, Леслі.

- Батьку!

Він відчув, як батько простяг йому руку, і ця рука була сильною, спокійною. Вона стиснула плече Леслі. Вона заспокоювала та підбадьорювала.

- Добраніч, сину, - сказав батько, і мить вони стояли зовсім поруч...

Через плече батька Лес побачив зім'ятий аптечний пакет у кутку кімнати, кинутий туди подалі від чужих очей.

Потім він у німому жаху стояв у коридорі, слухаючи клацання замка, і хоча він знав, що батько не замкнув двері, він не міг увійти всередину.

Довго він стояв і дивився на двері, його тіпало.

Террі чекала на нього внизу. Поки він наближався до неї, в її очах стояло німе запитання.

- Він... не ходив, - це було все, що він сказав.

Вона затнулась:

- Але...

- Він був у аптекаря, - сказав Лес. - Я бачив пакет у кутку кімнати.

На секунду Лесу здалося, що вона кинеється сходами, але це було лише швидкоплинним імпульсом.

- Він, мабуть, показав аптекареві повідомлення про тест, і аптекар дав йому таблетки. Вони часто роблять так.

Вони мовчки стояли в їдальні, і дощ барабанив по шибках.

- Що будемо робити? - запитала вона майже беззвучно.

- Нічого, - прошепотів він. У нього перехопило горло, і він тяжко видихнув:
- Нічого.

Потім, не відчуючи ніг, він пройшов на кухню і відчув, як її рука міцно обхопила його. Вона не вміла говорити про кохання, але спробувала вдихнути в нього в цю хвилину всю свою любов.

Вони сиділи на кухні весь вечір. Потім вона поклала спати дітей і повернулася до нього, і вони сиділи на кухні, пили каву і розмовляли тихими, приглушеними голосами.

Вони пішли спати за північ, і, проходячи через їдальню, Лес зупинився біля столу і подивився на годинник з новим сліпучим скельцем, акуратно покладений на середині скатертини. Лес не зміг до нього доторкнутися.

Вони пішли нагору і підкралися до спальні Тома. Жодного звуку. Вони роздяглися і лягли спати, і Террі, як завжди, завела на ніч годинник. Через деякий час вони заснули.

І всю ніч у кімнаті старого панувала мовчанка. І мовчанка – наступного дня.

Переклад: Kon. Troyansky